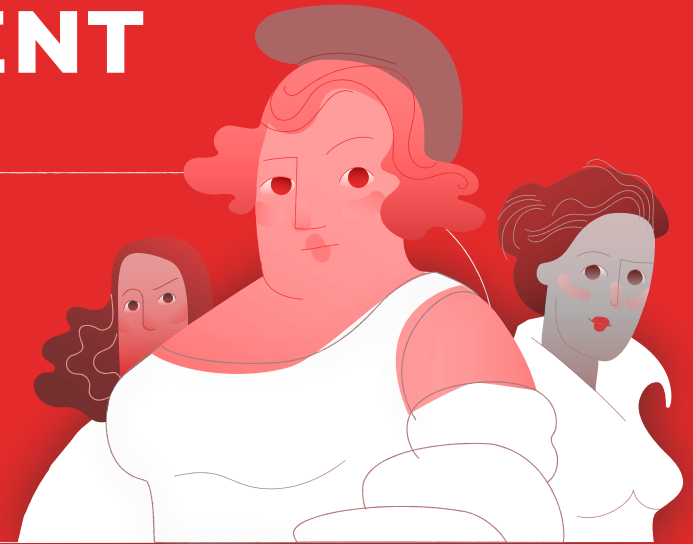

BARCELONA

1. L'OPORTUNITAT DE VIURE DIGNAMENT

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

BARCELONA

Durant el període de la Segona República Espanyola (1931-1939), es van produir canvis significatius en relació als drets sexuals i reproductius a Catalunya, especialment a la vegueria de Barcelona. El govern republicà va suposar un avanç important per als drets de les dones, tant a nivell polític com social. En aquest context, la proclamació de la Segona República va introduir el principi d'igualtat de gènere a la Constitució de 1931, incloent-hi drets com el sufragi universal, l'accés a l'educació mixta i laica, i el dret al matrimoni civil. Per primera vegada, les dones majors de vint-i-tres anys tenien dret a votar i a ser candidates a les eleccions. Aquests avenços no haurien estat possibles sense l'activisme i la mobilització de moltes dones, que van lluitar per reclamar els seus drets a través de mobilitzacions, enfrontant-se a l'oposició de l'Església i els partits conservadors. Aquestes dones van ser claus pels avenços polítics, socials i culturals de la Segona República i van deixar un llegat important a les futures generacions. Algunes d'elles d'àmbit estatal van ser: **Victoria Kent, Margarita Nelken, Clara**

Campoamor, Dolores Ibárruri -La pasionaria- i **Matilde de la Torre**. A Catalunya, tenim figures feministes claus que van contribuir a la defensa per l'emancipació femenina, com: **Teresa Claramunt, Maria Rius, Federica Montseny, Libertad Rodenas, Soledad Gustava** -pseudònim de Teresa Mañé-, **Ángeles López i Amalia Domingo**, entre d'altres.

En relació als drets sexuals i reproductius, **l'any 1936**, la Generalitat de Catalunya va aprovar el **decret d'interrupció artificial de l'embaràs**. Aquesta llei significava un avenç històric a nivell local i global que permetia per primera vegada la interrupció voluntària fins els tres mesos d'embaràs i també, preveia la creació de centres destinats a proporcionar informació anticonceptiva a la població.

Aquest avanç va ser una resposta a la situació de l'avortament clandestí, que provocava una alta mortalitat entre les dones arreu del territori. A principis del segle XX, l'avortament era un tema tabú i il·legal a Catalunya i a Espanya, per aquest motiu, el debat públic sobre aquesta temàtica es

I Congrés Nacional
de la Dona (1937)

Manifest de la Unió
de Dones extret de
la Fundació Irla

d'idees patriarcals tradicionals. La identitat femenina estava lligada a la maternitat i la vida domèstica, valors inseparables en el model de dona d'aquell context històric. Les dones que van poder participar en debats a l'àmbit públic pertanyien a una elit minoritària, en cap cas, representativa de la societat. Per aquest motiu, el debat públic sobre l'avortament va sorgir princi-

va iniciar a partir del concepte d'eugenesia, una disciplina mèdica que buscava controlar socialment els factors que influïen en la millora de l'espècie humana.

Durant aquesta època, existia un discurs de domesticitat que promovia la separació entre l'esfera pública i la privada, la qual cosa dificultava que les dones poguessin tractar certs temes en l'àmbit públic. El silenci de les dones en l'àmbit públic respecte a l'avortament es devia a les restriccions de gènere i al predomini

palment per la preocupació davant les altes taxes de mortalitat, sent impulsat per professionals de la salut i el dret. Una de les figures destacades que va defensar l'avortament durant la República i la Guerra Civil a Catalunya va ser el doctor **Fèlix Martí**, qui va ser clau en obrir el debat sobre aquesta qüestió.

Pel que fa a la implementació pràctica, es va autoritzar la interrupció de l'embaràs efectuada en hospitals, clíniques i institucions sanitàries dependents de la Generalitat. D'aquesta manera a la capital barcelonina es van dur a terme avortaments a la Casa de la Maternitat, l'Hospital General de Catalunya (actual Hospital de Sant Pau), l'Hospital Clínic i l'Hospital Cardenal. Fora de la capital, a la vegueria de Barcelona, es podia dur a terme els avortaments a Badalona i Granollers.

El decret català, a diferència d'altres legislacions com les de l'URSS o Finlàndia, no només autoritzava l'avortament per motius terapèutics, sinó que també reconeixia **raons ètiques o sentimentals** com justificació suficient per a la interrupció de l'embaràs. Precisament, és aquest fet

Mi abuela era una mujer de la república que había vivido en Madrid antes de la guerra y después estuvo en Valencia con el Gobierno republicano (mi abuelo fue militar de la República) y ella siempre decía que una mujer tenía que estudiar para ser autónoma, autosuficiente e independiente.”

el qual col·loca el Decret de Catalunya com una llei avançada per l'època a nivell global.

A més de proporcionar l'avortament de manera legal i gratuïta a Barcelona, el decret contemplava la **construcció de clíniques de planificació familiar** per informar i assessorar sobre mètodes anticonceptius a la població catalana. Tot i aquesta intencionalitat, les dades obtingudes únicament indiquen la creació d'un centre a la Casa de la Maternitat de Barcelona, anomenat "Escola per una Maternitat Conscient".

La Segona República havia aconseguit ampliar la representació de dones i homes en el terreny polític i en l'àmbit sociocultural, va ser un moment clau per guanyar protagonisme i visibilitat a l'esfera pública. Però, **el cop militar** sota el comandament de Francisco Franco, el 18 de juliol de 1936 i l'esclat de la guerra civil – que durarà tres anys: 1936 al 1939- va produir una intensa **mobilització de les dones republicanes en la lluita anti-feixista**. Aquest fet, va suposar que les dones ocupessin els treballs dels homes per mantenir el sistema productiu del territori, sota la consigna

“homes al front, dones al treball”. Aquest fet explicaria, doncs, que les principals reivindicacions per part de les dones anaven lligades a l'àmbit del treball assalariat, reclamant la seva incorporació massiva com una forma indissoluble provocada per la guerra.

Durant aquest període i en plena guerra civil, es va celebrar el 6 i 7 de novembre del 1937 al Palau de la Música de Barcelona el **Primer Congrés Nacional de la Dona**, convocat per les principals organitzacions polítiques i sindicals de Catalunya. Van assistir més de 800 delegades, les quals, mostraven un ferm compromís amb la defensa de la República i l'emancipació de les dones. Es decideix, arrel

María Honrubia

Yo no sabía qué era el feminismo, pero sí me habían inculcado en casa que las mujeres podíamos tener las riendas de nuestro futuro y que no debíamos depender de ningún hombre.”

Revista Estampa

Font: Biblioteca Nacional de España

Estampa
¡Mujeres, a votar!

NUESTRA editora Josefina Carabias ha recorrido varias provincias castellanas y murcianas pidiendo al Norte para dar a conocer a las lectoras de Estampa la actividad de las mujeres españolas ante las contiendas políticas, en las que han sido invitadas a intervenir por la República que les ha concedido el voto. Por primera vez, señoras, las mujeres españolas tendrán sus días de sufragio. Frecuente el espectáculo que publicamos a continuación lo que apenas las mujeres electoras.

cuando la mujer por el estado... Eso que llama ahora la cuestión social nos trae de cabeza. Conocimiento ya hay son pocas, porque a las veces tenemos las mujeres una junta en la Casa del Partido...

—¿Las mujeres?
—Sí, señoras a ellas. Desde que las votamos la República mandamos las mujeres en las juntas tanto como los hombres. Antes ellas no se dejaban votar hasta en nada, pero ahora, con el apoyo de que tenemos voto, pues que se han ido dando de que son capaces de ser mandadas.

—¿Y qué es lo que hacen ustedes?
—Pues muchas cosas y mejor que ellas, porque

Mañana acudirán por primera vez a las urnas las mujeres españolas

La protagonista política Rosa Sanja de izquierda a la derecha. Viste el uniforme de las Catedrales, de Valladolid, durante un mitin tradicionalista.

«Ella que más me interesa es que se marche la religión con la política» dice a Josefina Carabias, la autora de las repúblicas de Valladolid, señora de Sanja.

A dos kilómetros de un pueblito de la provincia de Avila, encontramos una mujer que caminaba detrás de un hombre cargado de leña. Al verla paró en medio de la carretera se detuvo y se dirigió a nosotros con aire jovial.

—¿Qué les pasa a ustedes? Es extraño que se les ha regresado el silencio. Y digo, el silencio no suena... La mujer era simpática, y después de haberse pasado la tarde sola en el campo haciendo leña, tenía ganas de conversación.

—El marido cree que yo le puedo ayudar en algo —contesta—, aquí estoy pa todo lo que gusten de mandar, y si la señorita tiene ganas por llegar al pueblo, yo no puedo hacer más que dejar aquí la leña y llevarla en el burro.

—No... dijiste... esto va a ser cosa de poco tiempo.

—¿Y eso qué importa? La señorita es viciosa conmigo en el burro y luego, si el chacho arregla eso pronto y nos ataja, por con nosotros otra vez en el auto... lo arreglan.

El asunto de sinceridad puso la pobre mujer en sus palabras que me hizo aceptar, con la condición de que no divulgara la leña. Yo le hice con ella caminando detrás del burro.

—Este pueblo está muy revolucionado— me iba diciendo.

Las normalistas valedenses, a pesar de ser pocas, se sientan siempre por las partes de izquierda.

© Biblioteca Nacional de España

del congrés, construir la Unió de Dones de Catalunya, sota la presidència de la propagandista d'Esquerra **Maria Dolors Bargalló**. Algunes de les dones delegades assistents al congrés van ser: **Lina Odena** -comitè de Dones Antifeixistes-, **Dolors Bargalló**, **Paulina Lafuente**, **Teresa Coronel**, **Maria Teresa Gibert**, **Llibertat Picornell**, **Josefina Bofarull**, **Dolors Piera** -consellera municipal de l'ajuntament de Barcelona-, **Teresa Palau** -consellera municipal de l'ajuntament de Reus-, **Consol Noguera** -consellera municipal de l'ajuntament de Mataró-, **Emilia Marimon**, **María Palau**, **Teresa Vallejos**, **Angeina Comte**, **Enriqueta Gallinat**, entre d'altres.

En conclusió, la Segona República va suposar un període d'avanç significatiu en els drets sexuals i reproductius de les dones a Catalunya, especialment a la vegueria de Barcelona amb la im-

Decret de la interrupció artificial de l'embaràs (1936)

Fotografia extreta de l'ICD del «DOGC» núm. 9, de 9 de gener de 1937

plementació de la llei de l'avortament a les institucions hospitalàries de la vegueria del territori. Tot i que la guerra i la posterior dictadura van truncar molts d'aquests avenços, el llegat del moviment feminista de la República va ser fonamental en la lluita del moviment feminista de la segona onada. Tal com expressa María Honrubia, van ser referents les dones de la Segona República, tot i que desconegudes, per construir tot el llegat que en la segona onada del feminisme català defensaran els drets de les dones: “Mi abuela era una mujer de la república que había vivido en Madrid antes de la guerra y después estuvo en Valencia con el Gobierno republicano

(mi abuelo fue militar de la República) y ella siempre decía que una mujer tenía que estudiar para ser autónoma, autosuficiente e independiente. Por eso, con mi abuelo expulsado del cuerpo militar y desterrado a su pueblo de origen, ella trabajó sin dormir y sin descansar hasta que mi madre y mi tía acabaron Magisterio y fueron maestras con 16 años, en aquella época (1949). Aquí comenzó en casa de forma natural la idea de la igualdad social y los derechos como mujer. Yo no sabía qué era el feminismo, pero sí me habían inculcado en casa que las mujeres podíamos tener las riendas de nuestro futuro y que no debíamos depender de ningún hombre.”¹

¹ Entrevista a María Honrubia

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio   📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

